

Online tárgyalás

Létezik-e a fizikai tárgyaláshoz való jog a belföldi választottbírósági eljárásban?¹

A koronavírus-járvány immár több mint egy éve része mindennapi életünknek. Talán nincs is olyan ága a jogrendszernek, amelyre kisebb vagy nagyobb mértékben ne lenne hatással. A közelmúltban számos kiváló jogi tárgyú írás született, amely a teljesség igénye nélkül vizsgálta, miként befolyásolja a magánjogi szerződések teljesítését, a kártérítési felelősséget, a biztosítási jogviszonyokat vagy a bűnözést. Ugyanakkor eddig kevés szó esett a koronavírus által felvetett eljárásjogi kérdésekről. Ezek sajátos változatairól írunk.

Dr. Schmidt Richárd LL.M ügyvéd, választottbíró

Az eljárásjogokon belül speciális helyet foglal el a választottbírósági eljárási jog, mivel – szemben a polgári és büntetőeljárás kögens szabályozási logikájával – a választottbírósági eljárásban a felek magánautonómiája a domináns. Itt a tételes jog csak keretjelleggel szabályozza az eljárást, amelyet – e keretek között – a felek tölthetnek ki tartalommal. Ugyanakkor a gyakorlatban az a jellemző, hogy a felek fenti szabadsága valamely választottbírósági intézmény eljárási szabályzatának az elfogadásában manifesztálódik. További sajátosság, hogy az eljárásjogi hiba a választottbírói ítélet érvénytelenítéséhez vezethet, amely esetben éppen az a cél hiúsul meg, amiért a felek ezt az alternatív vitarendezési módot választották: a gyors, hatékony, végleges vitarendezés. Ugyanakkor nyilvánvaló, hogy a választottbíráskodás a felek említett elvárásait a pandémia idején akkor tudja teljesíteni, ha olyan eszközöket használ, amelyek egy világjárvány közepette is biztosítják a jogviták gördülékeny elintézését. Ezzel el is érkeztünk a következő kérdésekhez: Helyettesítheti-e a felek és a választottbírák egyidejű személyes megjelenésével járó választottbírósági tárgyalást egy telefon- vagy videokonferencia? Okozhatja-e egy online tárgyalás a választottbírósági ítélet érvénytelenítését? A fenti kérdések visszavezethetők arra az alapkérdésre, hogy választottbírósági el-

járásban a feleknek van-e egyáltalán joguk a fizikai tárgyaláshoz. E kérdést jelen cikk keretében azon választottbírósági eljárások vonatkozásában vizsgáljuk, amelyeknél a választottbíráskodás helye belföldön van.

1. Terminológia

A további vizsgálat előtt érdemes röviden tisztázni néhány alapfogalmat. Hagyományos értelemben vett tárgyaláson azt értjük, amikor valamit megbeszélünk, megvitatunk, megtanácskozunk.² Erre sor kerülhet úgy, hogy a tárgyalás résztvevői egyidejűleg jelen vannak, tehát azo-

nos időben azonos térben tartózkodnak. E tanulmányban ezt a fajta hagyományos tárgyalást jelöljük fizikai tárgyalásnak. A fizikai tárgyalással szemben sor kerülhet olyan tárgyalásra, amely során az eljárás résztvevői egy időben, de nem azonos – attól részben vagy egészben eltérő – helyen tartózkodnak. Ez valósul meg, ha például a választottbírák azonos helyen vannak, a felek pedig más-más helyről kapcsolódnak be a tárgyalásba telefon- vagy videokonferencia útján. Az ilyen távtárgyalást e tanulmányban online tárgyalásként jelöljük, ami jelzi, hogy erre valamilyen rendszerhez, illetve hálózathoz kapcsolódás útján van lehetőség.³ A fizikai tárgyalás és az online tárgyalás közös jellemzője a *szinkronitás*, azaz hogy az eljárás résztvevői azonos időben észlelik az eljárási cselekmények egyes mozzanatait.⁴ A teljesség kedvéért érdemes megemlíteni, hogy elvileg sor kerülhet olyan tárgyalásra is, ahol az eljárás résztvevői részben vagy egészben eltérő helyen és időben vannak jelen, ugyanakkor kérdéses, hogy a tárgyalás fogalmát nem feszíti-e túl egy ilyen eljárási cselekmény – amely alapvetően abban tér el az előző két típustól, hogy az eljárás bizonyos résztvevői aszinkronban vannak. A továbbiakban emiatt a fizikai tárgyalás és az online tárgyalás jogi megítélésére koncentrálunk, a magyar jog mint választottbíráskodásra alkalmazandó jog (*lex arbitri*) alapján.

2. A fizikai tárgyaláshoz való jog

A fizikai tárgyaláshoz való jog keresését az alanyi jog meghatározásánál kell kezdeni, amely a jogtudományban széles körben elfogadott meghatározás szerint nem más, mint jogi hatások létrehozásának lehetősége, ami egy kötelesség másik oldalaként jelentkezik, és szükség esetén kényszer segítségével is érvényesül.⁵ Fizikai tárgyaláshoz való jogról a választottbíráskodásban tehát akkor beszélhetünk, amennyiben lé-

tezik olyan kötelezettség, amely alapján a választottbíróági eljárásban a tárgyalást fizikai tárgyalás formájában kell megtartani, és ez a kötelezettség kikényszeríthető. E kötelezettséget elsősorban a tárgyi jog, azaz a *lex arbitri* rendelkezései között célszerű keresnünk. Ám figyelemmel a magánjogi jogügyletek jogforrási jellegére, alanyi jog nemcsak a tárgyi jogból származhat, hanem tárgyi jogot az alanyi jog gyakorlása is létrehozhat.⁶ Választottbíráskodási kontextusban ez utóbbiról ak-

b) másrésről abban az esetben, amikor a felek kifejezetten kizárták az online tárgyalás tartásának lehetőségét.

3. Fizikai tárgyaláshoz való jog a *lex arbitri* alapján

3.1. A választottbíráskodásról szóló törvény

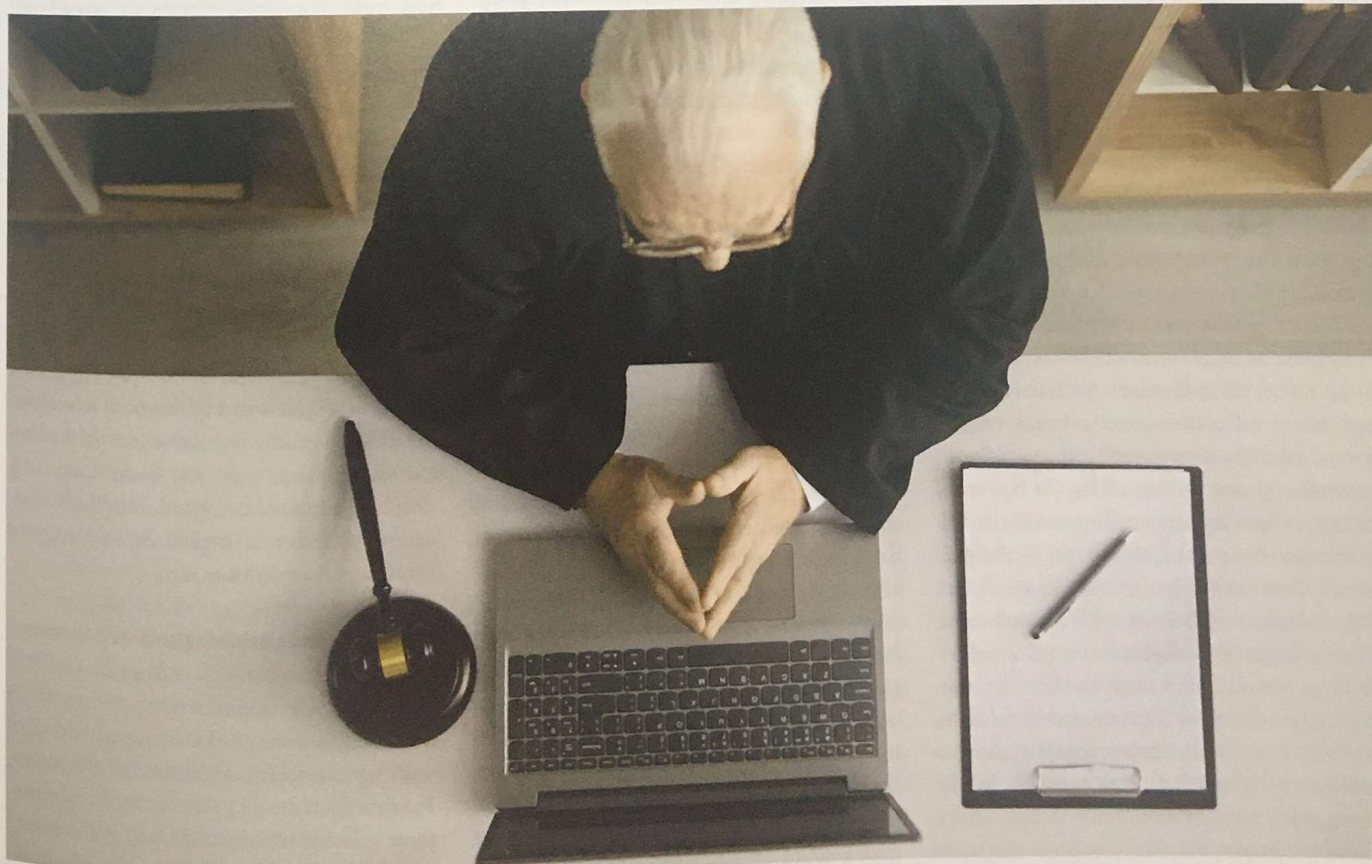
Összhangban az UNCITRAL modelltörvénnyel, amely a feleknek az eljárási szabályok meghatározása terén széleskörű

§-ában szabályozza. A Vbt. 36. § (1) bekezdése rögzíti, hogy a felek ellenkező megállapodása hiányában a választottbíróági tanács dönti el, hogy tart-e tárgyalást az álláspontok és bizonyítékok előadása céljából. A Vbt. 36. § (2) bekezdése alapján a tanács akkor is tárgyalást tart, ha a felek tárgyalás tartása nélküli jogvitarendezésben állapodtak meg, de utólag bármelyik fél mégis tárgyalást kér. A Vbt. 36. § (3)–(7) bekezdései már nem szorosan a tárgyalást, hanem az eljárás egyéb mozzanatait szabályozzák (felek előzetes értesítése, beadványok közlése a felekkel, jegyzőkönyvezés, nyilvánosság kizárása stb.). Fentiekén kívül a választottbíróági tárgyalás intézménye a Vbt.-ben még feltűnik a beavatkozó kapcsán, deklarálva ez utóbbi jogát az azon való részvételre, a felek mulasztása kapcsán, rögzítve, hogy a tárgyaláson való megjelenés hiánya nem akadályozza az eljárás folytatását, a szakértővel összefüggésben, lefektetve ez utóbbi kötelezettségét a tárgyaláson való részvételre, végül a választottbíróági ítélet elleni jogorvoslatok körében a határozat kiegészítésével kapcsolatban.⁹ A fentiekből megállapítható, hogy a Vbt. *expressis verbis* nem írja elő a fizikai tárgyalás tartásának

Figyelemmel a magánjogi jogügyletek jogforrási jellegére, alanyi jog nemcsak a tárgyi jogból származhat, hanem tárgyi jogot az alanyi jog gyakorlása is létrehozhat.

kor van szó, ha a felek, élve a részükre biztosított magánautonómiával, maguk határozzák meg a választottbíróági eljárás szabályait. Fentiek alapján a fizikai tárgyaláshoz való jog létezését a következő kontextusokban vizsgáljuk: a) egyrésztől abban az esetben, amikor a felek a választottbíróági megállapodásban nem rendelkeztek az online tárgyalásról, így a kérdést kizárólag a *lex arbitri* alapján kell megítélni;

autonómiát biztosít,⁷ a választottbíráskodásról szóló hatályos törvény⁸ (Vbt.) 30. § (1) bekezdése deklarálja a felek jogát arra, hogy az eljárási szabályokat a törvény keretei között szabadon megállapíthassák. A diszpozitív szabályozási logikának megfelelően a Vbt. a választottbíróági eljárás tárgyalását csak elnagytoltan *A tárgyalás és az írásbeli eljárás* megnevezésű 26. cím alatt, mindössze egy szakaszban, a Vbt. 36.

kötelezettségét. Jóllehet a Vbt. 38. § c) pontja alapján – amely a tárgyaláson való megjelenés hiányának következményeiről rendelkezik – csábító lenne a *contrario* azon elhamarkodott következtetést levonni, hogy ez alapján a *lex arbitri* szerint választottbíróági tárgyaláson szükségyszerűen fizikai tárgyalás értendő annak érdekében, hogy a kérdésben megnyugtatóan állást lehessen foglalni, érdemes a *lex arbitri* egészét az általánosan elfogadott jogértelmezési módszerek – a nyelvtani, történeti, rendszertani és a teleologikus értelmezés¹⁰ – segítségével elemezni.

3.2. Történeti, nyelvtani, rendszertani értelmezés

Elsődlegesen célszerű visszatekinteni a választottbíráskodásról szóló 1994. évi LXXI. törvény (rVbt.) – közel két és fél évtizedig hatályban lévő – rendelkezéseire. Az rVbt. tárgyalásra vonatkozó szabályai annak IV. fejezetében a *Szóbeli tárgyalás és írásbeli eljárás* cím alatt, a 34. §-ban kerültek elhelyezésre, ahol mindjárt az első bekezdés a választottbírói tanács azon kötelezettségét deklarálta, hogy a feleket – azok eltérő megállapodása hiányában – köteles meghallgatni. Az rVbt. elfogadásának időszakában – a kilencvenes évek derekán – fennálló hazai technológiai fejlettségi szintet köztudomású tényként figyelembe véve ez a rendelkezés gyakorlatilag a fizikai tárgyalás tartásának kötelezettségét jelentette a választottbírói tanács számára. Jóllehet a választottbírói intézmények eljárási szabályzata nem a szoros értelemben vett *lex arbitri* része, hanem a felek megállapodása – amely a *lex arbitri* rendelkezéseitől bizonyos körben eltérhet, illetve annak hézagait töltheti ki tartalommal –, az rVbt. rendelkezései mellett érdemes egy rövid pillantást vetni a hazai választottbíráskodás szempontjából kiemelkedő jelentőségű intézmény, a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara mellett működő Választottbírói bíróság korabeli eljárási szabályzatára¹¹ (korábbi *Eljárási szabályzat*). A korábbi *Eljárási szabályzat* több rendelkezése is arra enged következtetni, hogy a szóbeli tárgyalás a fizikai tárgyalással volt azonos: így a korábbi *Eljárási szabályzat* azon szabálya, amely a tárgyalások helyeként a választottbírói tárgyalótermeit jelölte meg, vagy azon rendelkezés, amely a felek közös kérelme alapján a szóbeli tárgyalás

mellőzésével iratok alapján történő határozathozatalt tett lehetővé, valamint az a szabály, amely alapján az eljáró tanács – amennyiben az ügy jellege folytán arra lehetőség volt – az ítéletet közvetlenül a szóbeli tárgyalás befejezése után, a jelen lévő felek előtt szóban hirdette ki.¹² A Vbt. rendelkezéseit az rVbt.-vel összehasonlítva az első szembevetendő különbség, hogy a választottbírói tárgyalás szabályozó címből elmaradt a *szóbeli* jelző, másrésztől a felek személyes meghallgatásának kötelezettsége helyett a Vbt. 36. § (1) bekezdésében a választottbírói tanács diszkrecionális jogköre kerül az előtérbe abban a tekintetben, hogy tart-e tárgyalást az ügyben, vagy sem, kivéve ha a felek ettől eltérően állapodtak meg. Az rVbt. és a Vbt. fenti rendelkezéseinek összevetéséből egy paradigmaváltás képe rajzolódik ki: míg korábban a fő szabály a szóbeli

fejezetten ellentét a Modelltörvény UNCITRAL-titkárság által kiadott magyarázatának vonatkozó részével.¹⁴ A fenti opciós jog akár a felek tárgyaláshoz való jogának felerősítéseként is értelmezhető lenne a választottbírói eljárásban. Ugyanakkor amennyiben a választottbírói ítélet érvénytelenítési okainak szemüvegén keresztül vizsgáljuk a régi és új szabályozást, a helyzet nem ennyire egyértelmű. Míg az rVbt. szabályai alapján a fizikai tárgyalás – mindkét fél beecgezésének hiányában történő – mellőzése automatikusan érvénytelenítési oknak minősült, addig a Vbt. alapján a választottbírói tanács saját döntése alapján mellőzheti a tárgyalást, és amennyiben annak tartását egyik fél sem kéri – vagy valamelyik fél kéri, de a tárgyalás hiányát utóbb nem kifogásolja –, a választottbírói ítélet nem lesz hatályon kívül helyezhető a tárgyalás

A *lex arbitri* történeti, nyelvtani, rendszertani értelmezése nem támasztja alá, hogy a tárgyaláshoz való jog egyúttal a fizikai tárgyaláshoz való jogot is jelentené.

(fizikai) tárgyalás tartása volt, amittől csak a felek együttes kérelmére lehetett eltérni, addig az új szabályok a választottbírói tanács diszkrecionális jogkörét állítják középpontba. E paradigmaváltás még jobban tetten érhető a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara mellett működő Választottbírói bíróság 2019. szeptember 1. napjától hatályos eljárási szabályzatában (*Eljárási szabályzat*), amelyben már nem szerepelnek a korábbi *Eljárási szabályzat* fent idézett, csak fizikai tárgyalás esetén értelmezhető rendelkezései. A fenti összképet ugyanakkor meglehetősen zavarja, hogy a Vbt. 36. § (2) bekezdése egy nehezen érthető kivételt vezet be, amely alapján bármelyik fél kérése esetén a választottbírói tanácsnak abban az esetben is tárgyalást kell tartania, ha a felek korábban tárgyalás tartása nélküli jogvitarendezésben állapodtak meg. A fenti szerencsétlen rendelkezés – amely érthető szakirodalmi kritikát váltott ki¹³ – gyakorlatilag egy opciós jogot biztosít bármelyik félnek, hogy, eltérve a korábban megállapodott eljárásrendtől, utólag tárgyalást kérjen. Ez az opciós jog a felek magánautonómiájának, akarati szabadságának téves értelmezésén nyugszik, és ki-

hiánya miatt.¹⁵ Fentiek alapján a tárgyaláshoz való jog felerősítésének jogalkotói szándéka nem egyértelmű. Mégis – feltéve egy ilyen jogalkotói szándékot –, a tárgyaláshoz való jog felerősítéséből a fizikai tárgyaláshoz való jog nem vezethető le egyértelműen. Ugyanis a XXI. század elején végbement technológiai fejlődésre való tekintettel a tárgyalás már nem szükségképpen jelent fizikai tárgyalást. Fentiek alapján a *lex arbitri* történeti, nyelvtani, rendszertani értelmezése nem támasztja alá, hogy a tárgyaláshoz való jog egyúttal a fizikai tárgyaláshoz való jogot is jelentené. Mivel ezen értelmezési elvek alapján a fizikai tárgyaláshoz való jog létezésének kérdésében nem lehet döntő konklúziót levonni, érdemes a logikai és teleologikus értelmezéshez folyamodni.

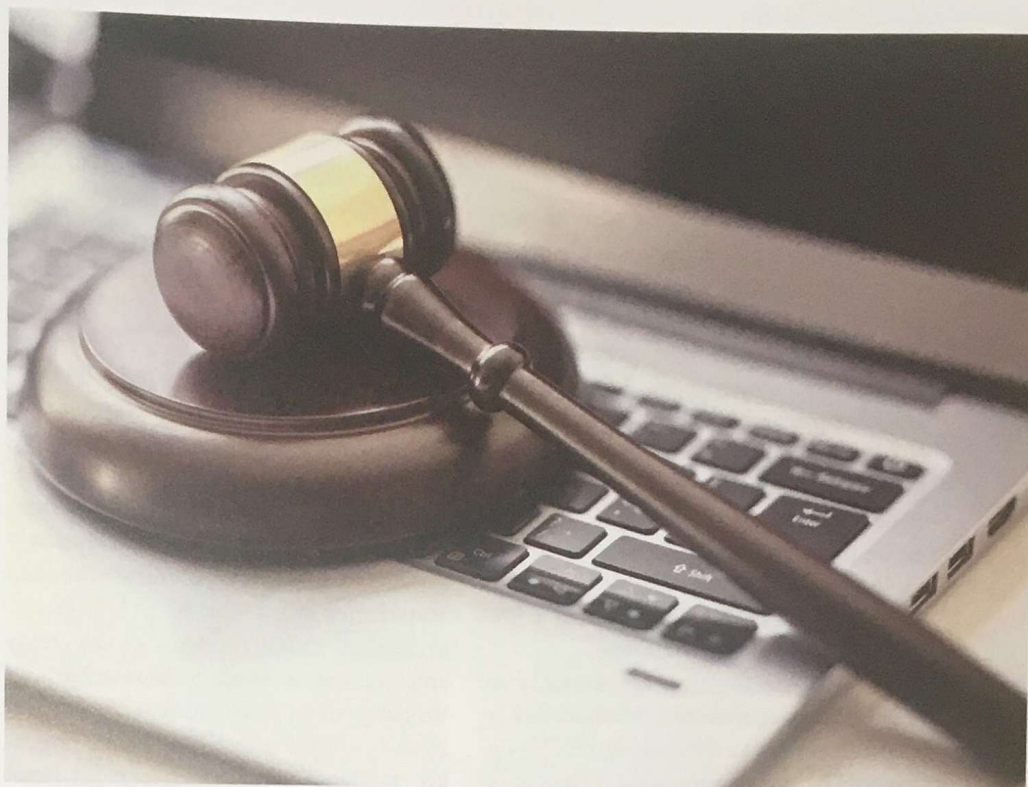
3.3. Logikai és teleologikus értelmezés

A jogalkotónak a Vbt. elfogadásával – a választottbírói intézményi reformok és a Modelltörvény 2006. évi módosításával való harmonizáción túlmenően – két általános célja volt: *i)* egyszerűsíteni, hogy a magyar választottbíráskodás nemzetközi versenyképességét növelje, *ii)* másrésztől az,

hogy a gazdasági élet szereplői számára a polgári per valós alternatívájaként olyan vitarendezést kínáljon, amelyben az állami igazságszolgáltatáshoz képest gyorsabban születik magas színvonalú döntés.¹⁶ Logikailag belátható, hogy annak érdekében, hogy a fenti jogalkotói célok teljesüljenek, a választottbíróági eljárásban a fizikai tárgyalással kapcsolatban nem érvényesülhetnek szigorúbb szabályok, mint a rendes bíróságok előtti polgári eljárásban. Fentiek alapján – annak ellenére, hogy a bírói gyakorlat alapján a polgári perrendtartás nem háttérszabálya a választottbíróági eljárásnak¹⁷ – a logikai, illetve teleologikus értelmezés érdekében célszerű megvizsgálni, hogy a polgári eljárásjogban létezik-e a fizikai tárgyaláshoz való jog.

3.4. A fizikai tárgyaláshoz való jog a polgári perben

Annak ellenére, hogy a szóbeliség és közvetlenség elve a polgári eljárásjogban normatív szinten nem jelenik meg, a jogirodalomban uralkodó álláspont szerint a fenti elvek alapvető fontosságúnak tekintendők a polgári perben, s ezeket a jelenleg hatályos szabályozás összességéből lehet kiolvasni.¹⁸ Ugyanakkor több perjogi szerző hangsúlyozza, hogy a közvetlenség elve, amely szerint a bíró döntését az általa közvetlenül észlelt tényekre, illetve bizonyítékokra kell alapoznia, nem abszolút, és alóla célszerűségi szempontok alapján (például távolság, bizonyítási eszköz mozgásának korlátozottsága stb.) kivételek fogalmazhatók meg.¹⁹ Fentiek alapján került bevezetésre 2015. december 4. napjától a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (rPp.) XXVIII/A. fejezete a zárt célú távközlő hálózat igénybevételének szabályairól, amely a büntetőeljárás pozitív tapasztalataira építve a polgári perben is lehetővé tette, hogy a felek és más perbeli személy meghallgatására, illetve a tanú és a szakértő kihallgatására ne megkeresett bíróság közbeiktatásával, hanem direkt módon kerüljön sor, amennyiben a fenti személyeknek nincs módjuk a tárgyalás helyszínén való megjelenésre. A jogalkotó külön hangsúlyozta, hogy a távmeghallgatás mint új eljárásjogi lehetőség biztosítása jelentősen megkönnyítheti azok meghallgatását, kihallgatását, akiknek a megjelenése a tárgyalás kitű-

zött helyén csak jelentős nehézséggel vagy aránytalanul nagy költségtöbblettel lenne megoldható, emellett e jogintézmény alkalmazása az eljárások lefolytatását is gyorsíthatja.²⁰

A 2018 január 1. napjától hatályos polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény XLVIII. fejezete²¹ a fenti szabályozási elveket továbbfejlesztve szabályozza az elektronikus hírközlő hálózat igénybevételét. A távmeghallgatás elrendelésére – bármelyik fél kérelmére vagy hivatalból – három okból kerülhet sor: *i)* célszerűségi alapon, különösen az eljárás gyorsítása miatt, *ii)* jelentős nehézség vagy aránytalan többletköltség elkerülése érdekében, illetve *iii)* a tanú védelme miatt. Garanciális szabály, hogy a távmeghallgatás során az *összeköttetés közvetlenségének* érvényesülnie kell azáltal, hogy az eljárási cselekmény a mozgóképet és hangot egyidejűleg továbbító eszköz útján valósul meg, ami a szinkronitást hivatott biztosítani. A távmeghallgatás jogintézményét vizsgálva ki kell emelni, hogy a távmeghallgatást elrendelő végzést az eljáró bíró nem köteles indokolni, amiből a polgári eljárásjog logikája alapján egyenesen következik, hogy az ellen önálló fellebbezésnek sincs helye.²² A távmeghallgatás elrendelését sérelmesnek tartó fél előtt két eljárásjogi eszköz marad: egy-

résről az eljárás szabálytalansága elleni kifogást terjeszthet elő, vagy az elsőfokú eljárást befejező határozat elleni fellebbezésben hivatkozik eljárásjogi jogsértésre.²³ A másodfokú eljárásban azonban csak az ügy érdemi elbírálására kiható, lényeges eljárásjogi szabálysértések eredményezhetik az elsőfokú ítélet hatályon kívül helyezését.²⁴ Mivel az új Pp. hatálybalépése óta eltelt időben még nem alakulhatott ki bírói gyakorlat e tekintetben, érdemes az rPp. gyakorlatát felidézni. Az rPp. közel hét évtized alatt kiforrott gyakorlata alapján lényeges eljárásjogi szabálysértésnek számított – többek között –, ha a felet vagy képviselőjét nem idézték szabályszerűen a tárgyalásra, a bíróság elmulasztotta az alperest tájékoztatni a felperes keresetmódosításáról, a bíróság nem a kereseti kérelem tárgyában hozott döntést, illetve nem határozott a beavatkozásról, vagy egységes pertársaság esetén mellőzte az egyik alperest stb. Nem minősült lényeges eljárásjogi szabálysértésnek ugyanakkor, ha a bíróság szakértői bizonyítást rendelt el, holott más bizonyítás is megfelelő lett volna, illetve az sem, amikor a bíróság késlekedett az ítélet írásba foglalásával stb.²⁵ Fentiek alapján a távmeghallgatás elrendelése önmagában aligha minősülhet lényeges eljárásjogi szabálysértésnek az új Pp. alapján.

Tekintettel arra, hogy egyrészt a távmeghallgatás meglehetősen tág alapokon (célszerűség, költségsökkentés, tanúvédelem), hivatalból vagy bármelyik fél kérelmére elrendelhető, másrészt a döntés ellen közvetlen jogorvoslat nem áll rendelkezésre, és a távmeghallgatás elrendelése önmagában nagy valószínűséggel nem minősül lényeges eljárási szabálysértésnek, kérdéses, hogy a polgári perben létezik e-olyan kikényszeríthető kötelezettség, amely alapján a bíróságnak fizikai tárgyalást kell tartania. E sorok szerzőjének álláspontja alapján nem, erre tekintettel a fizikai tárgyaláshoz való jogról nem beszélhetünk a polgári perben.

3.5. Lex arbitri – A jogértelmezési módszerek végkövetkeztetése

Fentieket összefoglalva: egyrészt a *lex arbitri* történeti, nyelvtani, rendszertani értelmezései nem támasztják alá a fizikai tárgyaláshoz való jog létezését választottbírói eljárásban. Másrészt a Vbt. elfo-

násban részesítsék (Vbt. 27. §), illetve a fél azon joga, hogy ügyét előterjeszthesse a választottbírói eljárásban, amely jogsértések a Vbt. 47. § (2) *ad* és *ab*) pontjai alapján a választottbírói ítélet érvénytelenítéséhez vezethetnek.²⁶ Ehhez azonban önmagában az online tárgyalás tartása nem elegendő, ahhoz valamilyen többlettényállás szükséges.

4. Fizikai tárgyaláshoz való jog a felek megállapodása alapján

Ahogy már említettük, a választottbírói eljárási jog sajátossága, hogy a felek alanyi joguk gyakorlásával tárgyi jogot hoznak létre, amikor az eljárási szabályokat – a Vbt. törvényi keretei között – szabadon állapíthatják meg a Vbt. 30. § (1) bekezdése alapján. Ebből adódik a kérdés, hogy amennyiben a felek választottbírói megállapodásukban kikötik a fizikai tárgyalást – illetve kizárják az online tárgyalás tartásának lehetőségét –, ezzel létrehozhatják-e a fizikai tárgyalás tartásának

biztosított jogukkal, úgy maguk hozzák létre a fizikai tárgyaláshoz való alanyi jogot a választottbírói eljárásban.

Ugyanakkor fontos megjegyezni, hogy a választottbírói eljárás jog egyik alaptémája a Vbt. 5. §-a által szabályozott lemondás a kifogás jogáról, azaz a *lemondás vélelme*, amelynek értelmében a választottbírói megállapodás esetleges megsértését – azonnal vagy a megszabott határidőben – nem kifogásoló fél elveszíti a jogát arra, hogy később e jogsértésre hivatkozzon.²⁹ A bírói gyakorlat az rVbt. alatt következetesen alkalmazta a *lemondás vélelmét* is az érvénytelenítési perekben, amely alól csak az rVbt. kógens rendelkezései jelentettek kivételt, amelyek vonatkozásában irreleváns volt a megfelelő időben előterjesztett kifogás.³⁰ Mivel a Vbt. a fenti szabályokon érdemben nem változtatott, a korábbi bírói gyakorlat a jövőre nézve is irányadó.

Fentieket összefoglalva: amennyiben a felek kifejezetten fizikai tárgyalás tartásában állapodnak meg, vagy kifejezetten kizárják az online tárgyalás tartását, úgy a választottbírói tanácsnak kötelessége tiszteletben tartani a felek akaratát, amelynek hiánya a választottbírói ítélet érvénytelenítését eredményezheti. Ugyanakkor a választottbírói eljárásban a félnek – a *lemondás vélelme* miatt – nyomban panaszolnia kell az eljárási szabálysértést, aminek hiányában az erre alapított érvénytelenítési keresete nem lesz alapos.

Összefoglalás

A fentiek alapján megállapítható, hogy belföldi választottbírói eljárásokban – a fizikai tárgyaláshoz való jog hiányára tekintettel – általánosságban nincs jogi akadály az online tárgyalás tartásának, ugyanakkor az online választottbíráskodás nem sértheti a felek *lex arbitri* által biztosított alapvető jogait, így a felek egyenlőségének elvét és a fél jogát arra, hogy ügyét a választottbírói eljárásban előterjeszthesse. Amennyiben a felek kifejezetten kizárják az online tárgyalást, úgy ezzel gyakorlatilag maguk hozzák létre a fizikai tárgyaláshoz való alanyi jogot. Ilyen esetben az online tárgyalás tartása a választottbírói ítélet érvénytelenítéséhez vezethet, amennyiben a szabálysértés ellen az azt sérelmező fél megfelelő időben kifogást emel. ■

Amennyiben a felek kifejezetten kizárják az online tárgyalást, úgy ezzel gyakorlatilag maguk hozzák létre a fizikai tárgyaláshoz való alanyi jogot.

gadásával a jogalkotó célja az volt, hogy a polgári per alternatíváját kínálja a gazdasági szereplők számára annak érdekében, hogy a választottbírák *az állami igazságszolgáltatási szervekhez képest gyorsabban, magas színvonalon* döntsék el a felek jogvitáját. A fenti jogalkotói cél teljesülése meghiúsulna, ha a kötetlenebb, lazább választottbírói eljárásban létezne a fizikai tárgyaláshoz való jog úgy, hogy ezzel párhuzamosan a rendes bírósági eljárásban ilyen jog nincs. Ebből következően a logikai-teleologikus értelmezés alapján arra a következtetésre lehet jutni, hogy a hazai *lex arbitri* alapján választottbírói eljárásban általánosságban nem létezik a fizikai tárgyaláshoz való jog, így az online tárgyalás választottbírói eljárásban jogszerű. Ugyanakkor le kell szögezni, hogy online tárgyalás tartása – amennyiben annak technikai feltételei maradéktalanul nem állnak fenn mindkét fél részéről – sértheti a fél egyéb, választottbírói eljárásban létező eljárási jogát. Így sérülhet a fél joga arra, hogy őt a másik féllel egyenlő elbá-

kötelezettségét a választottbírói tanács számára. Mennyiben kikényszeríthető ez a kötelezettség? Amennyiben a felek magánautonómiájukkal élve kifejezetten akként rendelkeznek, hogy vitájukat csak hagyományos, fizikai tárgyalás tartásával lehet rendezni, egy ilyen tartalmú megállapodás a Vbt. rendelkezéseinek keretei között marad, így a Vbt. 30. § (1) bekezdése alapján érvényes lesz és kötelezettséget keletkeztet a választottbírák számára. A kötelezettség kikényszeríthetőségét a Vbt. 47. § (2) *bek. ad*) pontjában szabályozott érvénytelenítési ok garantálja, amely alapján a felek megállapodását sértő választottbírói eljárás a választottbírói ítélet érvénytelenítéséhez vezethet.²⁷ Az rVbt. ideje alatt fejlődő hazai bírói gyakorlat eddig konzekvens volt abban, hogy a választottbírói eljárási szabályainak megsértése a felek megállapodásának megsértését jelentette, ami megalapozta a választottbírói ítélet érvénytelenítését.²⁸ Fentiek alapján megállapítható, hogy amennyiben a felek élnek a Vbt. 30. § (1) bekezdése által

Jegyzetek

- 1 Jelen tanulmány alapját az International Council of Commercial Arbitration által 2020. évben indított *Does a Right to Physical Hearing Exist in International Arbitration?* elnevezésű, közel száz, a New York-i egyezményt aláíró ország részvételével zajló projektben a szerző által a magyar jogrendszerről készített nemzeti riport szolgáltatatta, amely az alábbi linken érhető el: <https://www.arbitration-icca.org/right-to-a-physical-hearing-international-arbitration>. Utolsó hozzáférés dátuma: 2021. 02. 25. 16:00.
- 2 *Tárgyalás (főnév)*: Általában a tárgyal ígérel kifejezett cselekvés, tevékenység, ténykedés, illetve az a cselekvés vagy folyamat, hogy valamit vagy valamiről tárgyalunk; megbeszélés, megvitatás, tanácskozás. A magyar nyelv értelmező szótára I–VII. kötet, internetes adatbázis: <https://mek.oszk.hu/adatbazis/magyar-nyelv-ertelmezo-szotara/elolap.php>. Utolsó hozzáférés: 2021. 02. 19. 16:00.
- 3 Online jelentése: 1. rendszerhez, hálózathoz kapcsol; 2. közvetlen kapcsolaton alapuló információkövetítő, illetve adatcserélő eljárás. Forrás: *Idegen szavak gyűjteménye*. <https://idegen-szavak.hu/>. Utolsó hozzáférés: 2021. 02. 23. 15:00.
- 4 Szinkron: Olyan <folyamat>, amelynek bizonyos mozzanata, fázisa egy másik folyamat megfelelő mozzanatával, fázisával idő tekintetében egybeesik; egyidejű. A magyar nyelv értelmező szótára I–VII. kötet, internetes adatbázis: <https://mek.oszk.hu/adatbazis/magyar-nyelv-ertelmezo-szotara/elolap.php>. Utolsó hozzáférés: 2021. 02. 19. 16:00.
- 5 MOÓR Gyula: *Bevezetés a jogfilozófiába*. Budapest, 1923. Pfeifer Ferdinánd (Zeidler Testvérek) Nemzeti Könyvkereskedésének kiadása. 208. o.
- 6 MOÓR Gyula: A magánjogi jogügylet, mint jogforrás. 1938. A *Szladits Emlékkönyv* keretében megjelent értekezés.
- 7 Az Egyesült Nemzetek Szervezete Nemzetközi Kereskedelmi Jogi Bizottsága által 1985-ben kiadott, 2006-ban felülvizsgált nemzetközi kereskedelmi választottbíráskodásról szóló modell-törvény („Modelltörvény”) 19. cikkét.
- 8 A választottbíráskodásról szóló 2017. évi LX. törvény.
- 9 Lásd a beavatkozával kapcsolatban a Vbt. 37. § (3) bekezdését, a fél mulasztásával kapcsolatban a Vbt. 38. § c) pontját, a szakértővel kapcsolatban Vbt. 39. § (2) bekezdését, az ítélet kiegészítésével kapcsolatban a Vbt. 46. § (5) bekezdését.
- 10 LÁBADY Tamás: *A magánjog általános tana*. Szent István Társulat, Budapest, 2017, 170–171. o.
- 11 A Magyar Kereskedelmi és Iparkamara mellett működő Választottbíráóság 2011. március 1. napjától hatályos eljárási szabályzata.
- 12 Lásd a korábbi Eljárási szabályzat 7. § (2) bekezdés, 22. § (1) bekezdés, 41. § (2) bekezdés.
- 13 OKÁNYI Zsolt: A polgári per alternatívája: A magánjogi választottbíráósági eljárás. In: *A polgári perrendtartás és a kapcsolódó jogszabályok kommentárja* III/III. HVG-ORAC, 2018. Szerk.: Varga István. 2932–2933. o. Okányi helyesen illeti kritikával a fenti szabályt, hiányolva mögötte a jogpolitikai indokokat, egyúttal felvetve a fordítási hiba lehetőségét is.
- 14 Explanatory Note by the UNCITRAL Secretariat on the 1985 Model Law on International Commercial Arbitration as Amended in 2006. 32. pont. Magyar nyelven: Az UNCITRAL Titkárság magyarázata a Nemzetközi Kereskedelmi Választottbíráskodásról szóló 1985. évi modelltörvény 2006. évi módosításához. Fordította: SCHMIDT Richárd – GRITTA Péter. *A Kereskedelmi Választottbíráóság Évkönyve*, 2019–2020. 381–395. o.
- 15 Lásd az rVbt. 55. § (1) e) pontját. Jóllehet amennyiben az egyik fél a Vbt. 36. § (2) bekezdése alapján kéri a tárgyalást, és a tanács e kérsnek nem tenne eleget, akkor az megvalósítaná a Vbt. 47. § (2) bek. ad) pont szerinti érvénytelenítési okot.
- 16 T/15361. számú törvényjavaslat indokolással – a választottbíráskodásról. Általános Indokolás: 15361. számú törvényjavaslat indokolással – a választottbíráskodásról. A hazai befektetési környezetet a külföldiek számára vonzóbbá teheti, ha belföldön is rendelkezésre áll megfelelő minőségű választottbíráósági vitarendezési fórum. A magyarországi választottbíráskodás pedig a gazdasági élet szereplői számára elsősorban akkor jelentheti az állami igazságszolgáltatás, illetve a külföldi választottbíráóságok valódi alternatíváját, ha a szabályozási környezet lehetővé teszi, hogy a jogvitát a felek bizalmát élvező, pártatlan és független személyek az állami igazságszolgáltatási szervekhez képest gyorsabban, magas színvonalon eldöntsék.
- 17 Lásd 1999/9. VBH I. Legf. Bír. Gfv. VI. 30. 111/1999. számú döntés.
- 18 KENGyel Miklós: *Magyar polgári eljárásjog*. Osiris, 2008. 86. o. VARGA István: *A polgári perrendtartás és a kapcsolódó jogszabályok kommentárja* I/III., HVG-ORAC, 2018. Szerk. Varga István (továbbiakban: Pp. Nagykommentár). 20. o.
- 19 HORVÁTH E. Írisz: Az e-tárgyalás a polgári perben. Az e-tárgyalás és a polgári eljárásjog alapelvei. *Infokommunikáció és Jog*. 2009. 229–230. o.; KENGyel Miklós: *Magyar polgári eljárásjog*. 86. o.
- 20 T/6980. számú törvényjavaslat indokolással – A polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény, valamint egyéb eljárásjogi és igazságügyi törvények módosításáról. Lásd a 20. §-hoz fűzött indokolás.
- 21 Pp. 622–627. §-ai.
- 22 Pp. 349. § (3) bekezdés és 365. § (3) bekezdés.
- 23 Pp. 156. § (1)–(2) bekezdései. Amennyiben azonban az elsőfokú bíróság elutasítja a kifogást, úgy távmeghallgatás végeredményben szintén az elsőfokú ítélet elleni fellebbezésben támadható.
- 24 Pp. 381. §.
- 25 Az rPp. bírói gyakorlata alapján lényeges eljárási szabálysértés volt például amennyiben a felet vagy képviselőjét nem idézték szabályszerűen a tárgyalásra, vagy a bíróság elmulasztotta az alperest tájékoztatni a felperes keresetmódosításáról. Lásd Pp. Nagykommentár, 1615–1616.
- 26 Vbt. 47. § (2): „A választottbíráósági ítélet (...) érvényteleníthető, ha (...) az érvénytelenítés iránt indított per felperese bizonyítja, hogy (...) ab) fél a választottbíró kijelöléséről, illetve a választottbíráósági tanács eljárásáról nem volt szabályosan értesítve, vagy egyébként nem volt képes az ügyét előterjeszteni; ad) (...) a választottbíráósági eljárás (...) nem felelt meg e törvény rendelkezéseinek.”
- 27 Vbt. 47. § (2): „A választottbíráósági ítélet (...) érvényteleníthető, ha (...) az érvénytelenítés iránt indított per felperese bizonyítja, hogy (...) ad) a választottbíráósági tanács összetétele vagy a választottbíráósági eljárás nem felelt meg a felek megállapodásának – kivéve, ha a megállapodás ellentétes e törvény kötelezően alkalmazandó szabályával –, vagy ilyen megállapodás hiányában nem felelt meg e törvény rendelkezéseinek.”
- 28 BH2017.126 (Kúria Gfv. VII. 30.089/2016), BH2016.122 (Kúria Gfv. VII. 30.282/2015).
- 29 Vbt. 5. §: „Azt a felet, akinek tudomása van arról, hogy e törvény bármely, a felek eltérő megállapodását megengedő rendelkezésének vagy a választottbíráósági szerződés bármely előírásának nem tettek eleget, és az eljárásban továbbra is részt vesz anélkül, hogy ezen mulasztás miatti kifogását haladéktalanul, vagy ha arra határidőt szabtak, e határidőn belül bejelentené, úgy kell tekinteni, mint aki a kifogás jogáról lemondott.”
- 30 BH 2006.7.218 (BH 2006.7.218 [Legf. Bír. Gfv. XI. 30. 344/2005. sz.] BH+ 2006.12.562. [Legf. Bír. Gfv. XI.30.369/2005. sz.]).